

HENRYK
SIEŃKIEWICZ
Potopul

Traducere din limba polonă
și note de Stan Velea

POLIROM
2021

Henryk Sienkiewicz, *Potop*

© 2021 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvîrșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezentă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Józef Brandt (1841-1915), *Generalul Czarniecki lîngă fortăreața Kolding* (1870, ulei pe pînză), detaliu

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

SIENKIEWICZ, HENRYK

Potopul / Henryk Sienkiewicz; trad. din lb. polonă și note de Stan Velea. – Iași: Polirom, 2021

2 vol.

ISBN: 978-973-46-8393-2

Vol. 1. – 2021. – ISBN: 978-973-46-8394-9

I. Velea, Stan (trad.; note)

821.162.1

Printed in ROMANIA

— Ei poftim, se miră prințul, domnia ta ești de neam din Lituania?

— Din Lituania! răspunse fără să se bîlbîie jupîn Zagłoba.

— Atunci ghicesc că nici domnia ta n-ai primit nici o răsplată, noi, lituanienii, ne-am învățat să fim hrăniți cu nerecunoștință... Pe legea mea, dacă v-aș da ce vi se cuvine, nu mi-ar mai rămîne nimic. Dar asta-i soarta noastră! Noi ne jertfim singele, viața, averile și nimeni nu ne mulțumește nici măcar dînd din cap. Ehei, ce să-i fac! Cum seamănă, aşa o să și culeagă... Aşa poruncesc Dumnezeu și dreptatea... Domnia ta l-ai tăiat pe famosul Burlaj¹³ și ai retezat cele trei capete la Zbaraż?

— Luminăția ta, lui Burlaj eu i-am venit de hac, răspunse Zagłoba, fiindcă se vorbea că nu se poate măsura nimeni cu el, aşa că am vrut să le arăt celor mai tineri că vitejia n-a pierit cu totul în Republică... Iar cît privește cele trei capete, se putea întâmpla în iureșul bătăliei... dar la Zbaraż altul a făcut această ispravă.

Prințul tăcu o clipă, după care rosti din nou:

— Și nu vă doare disprețul cu care ați fost răsplătiți?

— Ce putem face, luminăția ta, chiar dacă nu ne pare prea bine! zise Zagłoba.

— Bucurați-vă, domniile voastre, fiindcă lucrurile trebuie să se schimbe... Vă sănt îndatorat că ați venit aici și, chiar dacă nu sănt rege, mie îmi place să-mi țin făgăduiala.

— Luminăția ta, răspunse Skrzetuski repede și cu puțină trufie, noi n-am venit aici după răsplată și avuții... Ci pentru că vrăjmașul ne-a călcat țara, căreia vrem să-i aducem în ajutor vietile noastre sub conducerea unui războinic vestit. Vărul meu Stanisław a fost de față la Ujście și a văzut spaima, neorinduiala, rușinea și trădarea, iar la urmă izbînda vrăjmașului. Aici ne vom sluji țara și regele sub o mare și

credincioasă căpetenie. Aici, pe dușman nu-l așteaptă o biruință, ci înfrîngerea și moartea... Iată de ce am venit să-ți oferim serviciile noastre. Noi, oștenii, vrem să ne batem și ne grăbim la luptă.

— Dacă asta-i dorința domniilor voastre, veți avea mulțumire și din această parte, răspunse prințul serios. N-o să așteptați prea mult, chiar dacă mai întîi vom porni asupra altui vrăjmaș, fiindcă trebuie să răzbunăm cenușa de la Vilna. Azi-mîine pornim spre părțile acelea și cu ajutorul lui Dumnezeu vom plăti cu vîrf și îndesat... Domniile voastre, nu vă mai rețin, pentru că aveți nevoie de odihnă, iar eu am o groază de treburi. Diseară să veniți la palat, că s-ar putea să aveți parte de vreo întîmplare mai acătării înainte de a pleca; de frica războiului, o multime de femei au căutat ocrotire la Kiejdany. Polcovnice Wołodyjowski, îngrijește-te de oaspeții dragi ca în casa domniei tale și țineți minte că ce-i al meu e și al vostru!... Jupîne Harasimowicz, spune-le șleahticilor din sală că nu pot să vin la ei, fiindcă n-am vreme, dar astă-seară vor afla tot ce vor să știe... Domniile voastre, duceți-vă sănătoși și rămîneți prietenii lui Radziwiłł, căci acum are mare trebuință.

Spunînd acestea, magnatul puternic și mîndru le întinse mîna pe rînd lui jupîn Zagłoba, celor doi Skrzetuski, lui Wołodyjowski și lui Charłamp ca unora deopotrivă cu el. Un zîmbet blajin îi lumină chipul posomorît și depărtarea trufașă, care stăruia în jurul lui ca un nor întunecat, pieri fără urmă.

— Asta căpetenie! Asta războinic! rosti Stanisław în timp ce se întorceau făcîndu-și loc prin multimea de șleahtici adunați în sala de primire.

— Intru și-n foc pentru el! strigă Zagłoba. Ați băgat de seamă că-mi știe pe din afară toate isprăvile?... Ehei, n-o să le fie prea cald sudezilor

cînd vor auzi răgetul acestui leu însotit de al meu. Un stăpîn ca el nu se mai află în toată Republica, iar printre cei de demult, numai prințul Jeremi și jupîn Koniecpolski tatăl puteau să-i stea alături. Ăsta nu e un biet castelan care se aşază întîia dată în scaunul de senator și nici n-apucă să-și tocească fundul nădragilor, că își și ia nasul la purtare, pe șleahticii mai puțin avuți ii numește frați și dă poruncă să i se facă portretul, ca să-și aibă rangul de senator în față și cînd mănîncă, fiindcă în spate nu l-ar putea vedea... Jupîne Michał, ai ajuns bogat!... După cum se vede, cine ajunge să-și șteargă surtucul ros de Radziwiłł, se aurește îndată. Văd că aici e mai lesne să înaintezi, decît să capeți o oca de pere uscate pe la noi. Ajunge să bagi mîna în apă cu ochii înciși, că ai și prins știuca de coadă. Ăsta magnat! Dumnezeu să-ți dea noroc, jupîne Michał! Te-ai fisticit ca jupînița după cununie, dar nu-i nimic!... Cum se cheamă moșioara? Dudkowo sau cum?... În țara asta sînt numai nume păgînești. Dai cu nuca-n perete și se aude un nume de sat sau de șleahtic. Numai cîștigul să fie bun și n-o să-ți pară rău să-ți stîlcești limba.

— Recunosc că m-am fisticit grozav, zise jupîn Michał, fiindcă ce spui domnia ta, că e ușor să înaintezi în rang aici, nu-i deloc adevărat. Nu o dată i-am auzit pe oștenii mai vîrstnici ponegrindu-l pe print pentru zgîrcenia lui, iar acum răsplătile încep să curgă pe neașteptate cu duiumul.

— Bagă zapisul la cingătoare, fă asta pentru mine... Si dacă se mai plînge careva de nerecunoștința prințului, scoate-l și lovește-l cu el peste gură. E cel mai bun *argumentum*.

— Un lucru mi se pare lîmpede, spuse Jan Skrzetuski. Printul vrea să cîștige oamenii de partea lui, de parcă ar avea niscaiva planuri pentru care are nevoie de ajutor.

— Păi tu n-ai auzit ce planuri are? se împotrivi Zagłoba. N-a spus că mergem să răzbunăm cenuşa de la Vilna?... I-am pus în spinare că a jefuit Vilna, iar el vrea să arate nu numai că nu are trebuință de ce-i al altuia, dar e gata să mai dea și din avutul lui... E o ambiție prea frumoasă, jupîne Jan. Asemenea senatori să ne dea Dumnezeu cît mai mulți!

Vorbind astfel, ajunseră iarăși în curtea castelului, în care intrau mereu cete de oșteni călări, grupuri de șleahtici înarmați sau calești care aduceau pe magnații din împrejurimi cu soțiile și copiii. Văzînd aceasta, jupîn Michał îi duse pe toți la poartă să privească la cei care intrau.

— Jupîne Michał, cine știe, azi e ziua ta cu noroc... Poate că soția care ți-e hărăzită se află printre fiicele șleahticilor de aici, zise Zagłoba. Uite că se apropie o caleașca descoperită și în ea se vede ceva alb.

— Nu e nici o jupîniță, ci doar acela care poate să mă cunune cu ea, răspunse Wołodyjowski, care avea ochii foarte buni. E preotul episcop Parczewski care vine însoțit de preotul Bialozór, arhidiacconul de Vilna.

— Cum pot să vină ei la print, cînd acesta e calvin?

— Ce pot să facă? Cînd treburile obștii o cer, sănt nevoiți să stea de vorbă.

— Ehei, ce multime și ce larmă e pe aici! rosti jupîn Zagłoba cu bucurie. Începusem să ruginesc la moșie ca o cheie veche în broască... Aici îți aduci aminte de vremurile bune. Nemernic să fiu dacă astăzi n-o să-i fac curte vreunei sprîncenate!

Jupîn Zagłoba fu întrerupt de oștenii de strajă care, ieșind în fugă din gheretă, se așezară pe două rînduri, ca să-l întîmpine pe preotul episcop. Acesta trecu făcînd semnul crucii cu mîna în amîndouă părțile, binecuvîntîndu-i pe oșteni și pe șleahticii aflați prin apropiere.

— Prințul e un stăpîn cu purtări alese, zise Zagłoba. Arată atâtă cinstire preotului episcop, cu toate că el nu se recunoaște supus al bisericii... Deie Domnul ca acesta să fie primul semn al convertirii...

— E, nu va fi nimic din toate astea. Cît s-a mai străduit soția dintîi și tot n-a izbutit nimic, pînă cînd a murit de inimă rea... De ce nu pleacă scotienii? Pesemne că vine iarăși cineva de seamă.

Într-adevăr, în depărtare se ivi un alai de oșteni înarmați.

— Îi cunosc, sînt dragonii lui Ganchof, lămuri Wołodyjowski, dar la mijloc sînt niște carîte...

Deodată începură să duruie darabanele.

— Oho, se vede că e cineva mai însemnat decît preotul episcop al Samoigoției! strigă Zagłoba.

— Așteaptă, domnia ta, să-i vedem.

— La mijloc sînt două carîte.

— Așa-i. În cea dinainte e jupîn Korf¹⁴, voievodul de Wenden.

— Păi cum! exclamă Jan, îl cunoaștem de la Zbaraż...

Voievodul îi recunoscu și el, mai întîi pe Wołodyjowski, pe care se vede că-l întîlnea mai des, așa că se aplecă din caleașcă și strigă:

— Mă încchin domniilor voastre, tovarăși de demult!... Uite că vă aducem oaspeți!

În a doua carîtă, cu blazonul prințului Janusz, la care erau înhămați patru armăsari albi, sedeaau doi magnați cu înfățișarea mîndră. Purtau veșminte străine și pălării cu boruri late, de sub care buclele perucilor luminoase se revărsau pe umeri și pe gulerul lat de dantelă. Unul, foarte gras, avea barbă ascuțită cînepie și mustați cu vîrfurile răsfirate și răsucite în sus; celălalt, mai tînăr, îmbrăcat în negru, arăta mai puțin a căvaler, dar poate că avea un rang și mai mare, fiindcă la gît îi strălucea un lanț de aur de care atîrna o medalie. Pesemne că amîndoi erau străini, deoarece priveau cu luare-aminte la castel, la oameni și la straiele lor.

— Ce diavoli mai sănt și ăştia? întrebă Zagłoba.

— Nu-i cunosc, nu i-am văzut niciodată! răspunse Wołodyjowski.

Caleașca trecu de ei și ocoli curtea, ca să ajungă înaintea clădirii mai înalte din mijloc, în vreme ce dragonii se opriră în fața porții.

Wołodyjowski îl recunoșcu pe cel care le poruncează.

— Tokarzewicz! Ia vino încocace, domnia ta!

— Închinăciune, jupîne polcovnic!

— Cine sănt umflații ăştia?

— Sânt suedezi.

— Suedezi?

— Întocmai, și încă oameni de vază. Cel gras e graful Loewenhaupt, iar subțirelul e Benedykt Shitte, baronul von Duderhoff.

— Duderhoff? se miră Zagłoba,

— Și ce caută aici? întrebă Wołodyjowski.

— Dumnezeu să-i știe! răspunse Tokarzewicz.

Îi însotim de la Birże. Mai mult ca sigur că au venit să negocieze cu prințul, pentru că la Birże am auzit că marele hatman strînge oștire și vrea să năvălească în Letonia.

— Ha, nemernicilor! A intrat frica-n voi! strigă Zagłoba. Dați iama în Wielkopolska, îl goniti pe rege și acum vă ploconiți înaintea lui Radziwiłł, ca să nu vă scarmene în Letonia. Așteptați numai și o s-o luati la sănătoasa spre Duderhofful vostru de-o să vă sfîrîie călcîiele. Ne răfuim noi și cu voi. Trăiască Radziwiłł!

— Trăiască! repetără șleahticii care stăteau lîngă poartă.

— *Defensor patriae*¹⁵! Apărătorul nostru! Pe suedezi, domniile voastre, pe suedezi!

Făcură cerc în jurul lui. Se adunau din ce în ce mai mulți șleahtici, ceea ce văzînd, Zagłoba sări pe buza de la temelia portii și începu să strige:

— Ascultați, domniile voastre! Cine nu mă cunoaște, să afle că sănt un vechi oștean de la